Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt yhteistä kirjallista asiantuntijalausuntoamme Itä-Suomen suuralueelta.

Asiaa käsitellään valiokunnan kokouksessa torstaina 22.5.2025 klo 12.20.00.Asia: Jatkokirjelmä 2/2025 vp - E 31/2024 vp Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen EJ

Kiitämme mahdollisuudesta lausua EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen liittyen. Tätä lausuntoa valmistelemassa ovat olleet Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Lappi.

Keskitymme lausunnossa koheesiopolitiikkaan ja esitämme tekstimuutosesityksiä sivulle 9 seuraaviin kappaleisiin.

Lisäksi kokonaisturvallisuuden näkökulmasta Suomelle on keskeistä korostaa kaksikäyttö- ja puolustusulottuvuutta osana tulevan koheesiopolitiikan toimia. Tekstilisäys: *Puhtaasti sotilaallisen liikkuvuuden kehittäminen tulisi lähtökohtaisesti rahoittaa muista kuin koheesiovaroista*.

Koheesiorahoituksen nykyisten varojenjakokriteerien osalta Suomi tunnistaa harvan asutuksen ja muuttoliikekriteerien merkityksen Suomen kannalta. Lisäksi pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus on Suomen koheesiorahoituksen kokonaissaannon kannalta erityisen merkityksellinen. Tekstilisäys: *Suomi puolustaa näitä kriteerejä osana ennakkovaikuttamista*.

Osana ennakkovaikuttamista Suomi tarkastelee mahdollista uutta EU:n itäisiin ulkoraja-alueisiin liittyvää kriteeriä ja sen edullisuutta Suomelle nettomaksuaseman näkökulmasta. Tekstilisäys: *Suomi osallistuu tämän kriteerin valmisteluun, vaikka Suomi kannattaa lähtökohtaisesti koheesiopolitiikasta erillistä instrumenttia EU:n itäisen ulkoraja-alueiden haasteisiin vastaamisessa*.

Muutosten perustelut:

Suomen ennakkokantojen päivittäminen tulevaan rahoituskauteen on tärkeää. Kantojen päivityksissä on hyvä aidosti tarkastella nykyisen rahoituskauden vaikutuksia osana innovaatiopolitiikkaa ja yritysten muutos- ja kasvukyvykkyyden edistämisessä. EU-ohjelmien rahoitus on mahdollistanut TKI-toimet tutkimus- ja kasvuhankkeissa.

Koheesiorahoituksen tarve on kasvussa TKI-intensiteetin kasvaessa. Koheesiovaroilla on tehty pitkäjänteistä kasvupolitiikkaa, jolle ei ole esittää uskottavaa vaihtoehtoa. On tärkeää, että Suomi korostaa vakiintuneesti kansallisen osarahoituksen merkitystä koheesiopolitiikan rahoittamisessa. Lisäksi on muistettava rahoituksen vipuvaikutus alueilla. Esimerkiksi viime ohjelmakaudella EU-rahoitus on houkutellut Itä- ja Pohjois-Suomen alueelle yksityistä rahoitusta 1 091 M€ (koko maassa 1,6 miljardia euroa).

Itä- ja Pohjois-Suomessa varojen käyttö on ollut vaikuttavaa. Olemme laatineet vaikuttavuudesta raportin.

https://suurinosasuomea.fi/wp-content/uploads/2025/03/IPYhdessaKohtiKestavaaEurooppaa_low.pdf

Suomen kannassa tuodaan esille, että alueellisen koheesion edetessä tarve koheesiorahoitukselle vähenee. Tavoitetta ei ole kuitenkaan vielä läheskään saavutettu, vaan Suomessa alueiden kehitys on edelleen eriytynyttä. Suomen kantana ei siis tule tavoitella koheesiorahoituksen osuuden alentumista.

Erityisesti kehityseroista kärsivät Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat harvan asutuksen ja pitkien välimatkojen vuoksi. Harvan asutuksen kriteeri onkin Suomen kannalta tärkein kriteeri koheesiopolitiikan saannossa. Se hyödyttää Suomen saantoa kahta kautta: yhtäältä yleisenä harvan asutuksen kriteerinä, joka katsotaan maakohtaisesti, ja toisaalta pohjoisten harvaan asuttujen alueiden kriteerinä (nk. NSPA), joka perustuu Suomen EU-liittymissopimukseen ja myöhemmin Lissabonin sopimukseen. Suomen kannassa tulee puolustaa näitä kriteerejä, eikä niitä tule muuttaa.

Suomen kannassa tulee nostaa esille EU:n ns. additionaliteetti- eli lisäysperiaate, jolla tarkoitetaan lisäarvoa kansalliselle politiikalle alueiden kehityserojen tasaamiseksi. Tämän vuoksi on noudatettava kriteereihin perustuvaa ansaintalogiikkaa, eli ne alueet, jotka kerryttävät kriteereitä saavat myös vastaavasti tukea.

Koheesiovaroihin liittyviä muutoksia tehdessä on tärkeää ymmärtää, että aluekehityksen rahoituksen leikkaaminen heikentää merkittävästi alueemme kykyä vastata osaamisen ja innovaatiotoiminnan tarpeisiin. Erityisesti pk-yritysten mahdollisuudet hyödyntää tutkimustietoa ja TKI-infrastruktuuria on turvattava. Ilman koheesiopolitiikan tukea ei Itä- ja Pohjois-Suomessa ole realistista saavuttaa tavoitetta, jossa TKI-menot nousevat 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Mikäli koheesiorahoitus merkittävästi vähenee, tulisi rahoitus paikata kansallisesti.

Venäjän hyökkäyssodan vuoksi EU:n itäisen ulkorajan alueet ovat ensimmäisinä ottaneet vastaan iskun EU:n Venäjälle asettamista pakotteista, ja niiden toimintaympäristö ja elinkeinoperusta on voimakkaasti muuttunut. Tämän vuoksi itäisille ulkoraja-alueille tarvitaan erillisrahoitus turvaamaan niiden elinvoimaa ja sitä kautta koko Suomen kokonaisturvallisuutta. Erillisrahoitus ei pidä olla osa koheesiopolitiikkaa eikä kuulua kansalliseen kirjekuoreen.

Suomen tavoite EU:n itäisten ulkoraja-alueiden tukemiseksi pitää Suomen kannassa täsmentää. Keskeisintä on turvata ulkoraja-alueiden elinvoimaisuus nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa. Puolustuspoliittiset toimet on tästä erotettava.

Yhteenvetona huomioitavaksi:

- Koheesiopolitiikan tulee jatkossakin perustua itsehallinnolliseen aluelähtöisyyteen ja alueilla täytyy olla vahva rooli koheesiopolitiikan suunnittelussa ja toimeenpanossa. Soveltuvan aluetason suhteen täytyy huomioida kunkin jäsenmaan kansallinen aluerakenne. Suomessa koheesiopolitiikan toimeenpano on maakunnissa (NUTS3-taso) ja kunnalliseen itsehallintoon perustuvat maakunnat vastaavat alueiden kehittämisen suunnittelusta.
- Harvan asutuksen kriteeri on Suomen kannalta tärkein kriteeri koheesiopolitiikan saannossa. Se hyödyttää Suomen saantoa ja sitä tulee puolustaa.
- Rahoituskehyksen joustavuutta ei tule toteuttaa pitkäjänteisen kehittämisen kustannuksella. EU:n rahoituskehyksessä täytyy korostaa kokonaisturvallisuuden ja kriisinsietokyvyn pitkäjänteistä kehittämistä, jotta jäsenmaat ja alueet olisivat entistä valmiimpia kohtaamaan ennakoimattomia haasteita.
- Suomen tulee lähtökohtaisesti ajaa koheesiopolitiikasta erillistä instrumenttia EU:n itäisen ulkoraja-alueiden haasteisiin vastaamisessa.
- Sotilaallisen liikkuvuuden kehittäminen Euroopassa on tärkeää, mutta se tulisi lähtökohtaisesti rahoittaa eri lähteestä – ei aluekehitysvaroista. Mikäli näin kuitenkin toimitaan, sotilaallisen liikkuvuuden hankkeiden tulee tukea Itä- ja Pohjois-Suomen/alueiden huoltovarmuus- ja elinvoimatarpeita.
- Tulosperusteisten mallien laajempi käyttöönotto voi lisätä rahoituksen vaikuttavuutta ja keventää hallinnollista taakkaa. Sen sijaan päätöksenteon keskittäminen ja etäännyttäminen alueilta heikentävät vaikuttavuutta ja viranomaispalvelujen tasoa.
- Kilpailukykyrahoituksessa on tärkeää huomioida koko innovaatioketju sekä alueelliset innovaatioekosysteemit, jotta rahoituksella olisi mahdollisimmat laajat kansantaloudelliset vaikutukset.